

Tulostenhankintarahasto kestävä hyvinvoinnin ja talouskasvun tueksi

Vaikuttavuusinvestoimisen kansallinen ohjausryhmä esittää, että Suomeen perustetaan valtioneuvoston yhteinen ja yli vaalikausien toimiva tulostenhankintarahasto viimeistään kevään 2019 eduskuntavaalien jälkeen.

Tulostenhankintarahaston tehtävänä on maksaa etukäteen sovittujen tulosmittareiden pohjalta tulospalkkio sellaisista onnistuneista hankkeista, joissa yksityinen sektori on mahdollistanut erilaisten hyvinvointi- ja ympäristöhaasteiden ratkaisemisen.

Ohjausryhmä uskoo, että tulostenhankintarahasto lisäisi huomattavasti sekä tulosperusteisia julkisia hankintoja että yksityisen pääoman ohjautumista yhteiskunnallista lisäarvoa luoviin kohteisiin vaikuttavuussijoittamisen periaatteiden mukaisesti. Jokainen sijoittaja tekee luonnollisestikin sijoitus päätöksensä aina omista lähtökohdistaan käsin.

Vaikuttavuusinvestoimisessa tavoitellaan sekä taloudellista tuottoa että mitattavaa yhteiskunnallista (taloudellista, sosiaalista ja/tai ympäristöllistä) hyötyä. Sijoittajien näkökulmasta on kyse vaikuttavuussijoittamisesta.

Valtio ja kunnat tekevät vuosittain hankintoja noin 35 miljardin euron arvosta. Tästä summasta merkittävä osa kohdistuu palveluihin. Tulosten hankinta tarkoittaa samalla verotulojen aikaisempaa vaikuttavampaa käyttöä.

Yhteiskunnallinen lähtökohta: etupainotteisia investointeja ennakoivaan ja ehkäisevään toimintaan

1. Julkisten hankintojen painopiste suoritteista tuloksiin

Toimintaympäristön muutos haastaa julkista hallintoa uudistumaan. Lyhytjänteisyydestä, siiloista ja osaoptimoinnista olisi siirryttävä kokonaisuuksien haltuunottoon. Toimintakäytännöt kaipaavat niin ikään kehittämistä. Esimerkiksi palvelu- ja muut julkiset hankinnat korostavat nykyisin pääsääntöisesti suoritteiden määrää ja hintaa, eivät lopputulemaa. Jatkossa on syytä tavoitella resurssien optimaalista käyttöä ja ottaa huomioon etupainotteisilla investoinneilla saavutettavat pitkän aikavälin hyödyt.

2. Luodaan hyvinvointia, ehkäistään ongelmia

Nykyisessä taloustilanteessa julkisen sektori joutuu ohjaamaan merkittävän osan resursseistaan päälle kaatuvien ongelmien hoitamiseen, vaikka ongelmien ehkäisy olisi sekä inhimillisesti että taloudellisesti paljon kannattavampaa. Sosiaali- ja

terveyspalvelujärjestelmä edustaa vain vajaata 20 prosenttia terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Sen uudistamisen ohella tulisikin kiinnittää yhtä paljon huomiota tekijöihin, joilla luodaan terveyttä ja hyvinvointia ja sen myötä taloudellista kasvua.

Esimerkiksi lasten huostaanotot lisääntyivät vuosina 1991–2013 vuosi vuodelta ja ovat pysyneet sen jälkeen vuoden 2013 tasolla. (Teini-ikäisten osalta huostaanottojen määrä on tosin jatkanut kasvuaan.) Tutkimukset osoittavat, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten tilanteet poikkeavat nuorena aikuisuudessa merkittävästi muusta väestöstä: alle puolet suorittaa peruskoulun jälkeisen tutkinnon, yli 60 prosentilla on diagnosoitu mielenterveyden häiriö ja 10 prosenttia näyttää päätyvän työkyvyttömyyseläkkeelle ennen 25 ikävuotta. Maassamme on erilaisten arvioiden mukaan noin 60 000 syrjäytyntä tai syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta.

Jos tarkastellaan ikähaitarin toista päätä, erilaiset muistisairaudet ja muut itsenäiset toimintakykyä heikentävät tekijät aiheuttavat huomattavia kustannuksia. Myös tyyppin 2 diabetes on esimerkki sairaudesta, joka hankaloittaa lukuisten ihmisten elämää ja aiheuttaa samalla merkittäviä kustannuksia.

Kaikki edellä kuvatut kehityssuunnat tarkoittavat inhimillisiä kärsimyksiä, mutta myös huomattavia kustannuksia ja verotulojen menetyksiä yhteiskunnalle, vaikka ne olisivat monilta osin ehkäistävissä.

3. Toimenpiteet tulostavoitteiden mukaan

Ehkäisevän toiminnan inhimillinen ja taloudellinen hyötypotentiaali konkretisoituu selkeästi määriteltyjen tulostavoitteiden, huolellisesti suunnitellun toiminnan ja sen edellyttämien etupainotteisten investointien avulla. Säästöpotentiaali on pitkällä aikavälillä varovaisestikin arvioiden satoja miljoonia euroja. Tämän päälle on laskettava vielä ne epäsuorat hyödyt, jotka näkyvät esimerkiksi tuottavuuden kasvuna sitä mukaa, kun väestön hyvinvointi sekä toiminta- ja työkyky lisääntyvät.

Tulostenhankintarahasto ja SIB-malli systemisen muutoksen työvälineinä

Yksi vaikuttavuusinvestoimisen toteutustapa on Social Impact Bond (SIB) eli tulosperusteinen rahoitussopimus. Tässä mallissa yksityinen pääoma mahdollistaa toiminnan ja palvelut, joiden toteuttaminen julkisin varoin on eri syistä vaikeaa. Pääoman takaisinmaksu (ml. taloudellinen tuotto) perustuu tuloksellisen toiminnan julkiselle sektorille mahdollistamaan säästöön tai muuhun taloudelliseen hyötyyn. Lähtökohtaisesti sijoittajat kantavat hankkeen taloudellisen riskin, kun taas julkinen sektori, suoraan tai välillisesti suurimpana hyödyn saajana, maksaa vain erikseen määritellyistä tuloksista.

Yhtenä haasteena SIB-projekteissa on saavutetuista tuloksista maksavan julkisen tahon määrittely, koska myönteisen kehityksen hyödyt kohdentuvat tavallisesti useille eri hallinnonaloille. Valtioneuvoston yhteinen tulostenhankintarahasto poistaisi tämän siilo-ongelman ja korostaisi toiminnan kokonaisvaltaisuutta/-

taloudellisuutta. Tulostenhankintarahasto ja SIB-malli yhdessä ovat systeemisen muutoksen työvälineitä. Niiden avulla julkinen sektori voi kehittää tulosten hankintakäytäntöjä.

Vaikutusten hankintaa SIB-mallin avulla kokeillaan Suomessa jo kahdessa projektissa, kaksi muuta projektia on juuri käynnistymässä ja kolme suunnitteilla. Näiden aiheet liittyvät mm. maahanmuuttajien ja pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseen sekä nuorten syrjäytymisen ja erikseen määriteltyjen ympäristöongelmien (Environmental Impact Bond eli EIB) ehkäisyyn.

Vaikuttavuusinvestoiminen on esillä myös EU:n ja OECD:n tulevaisuuden kehityssuuntia hahmottavissa suunnitelmissa.

Tavoitteelliset yksityiset ja julkiset investoinnit hyvien kehityssuuntien vahvistamiseen ja ongelmien ehkäisemiseen rakentavat sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää Suomea.

Helsingissä 13.11.2018

Vaikuttavuusinvestoimisen kansallinen ohjausryhmä

Henri Grundstén, puheenjohtaja
Jenni Airaksinen
Teri Heilala
Olli-Pekka Heinonen
Anni Huhtala
Hille Hyytiä
Terhi Kilpi

Kimmo Lipponen
Juha Majanen
Mika Pyykkö, sihteeri
Pekka Samuelsson
Sami Tuhkanen
Jukka Vähäpesola

Lisätietoja:

Henri Grundstén, puheenjohtaja
puh. 050 431 0840, henri.grundsten@tesi.fi
Mika Pyykkö, sihteeri
puh. 0294 618 259, mika.pyykko@sitra.fi